

Zou het cultureel kunnen zijn? Studieadvies voor een internationale studentenpopulatie¹

'Not only does each culture teach children how to find out where to direct attention in a given situation, but it also teaches them what to remember and how to learn.' -
Merlin Donald²

'Dat heb ik nooit zo gezien' is een kreet die je wel vaker hoort wanneer mensen praten over verschillende culturen. Interculturele ontmoetingen kunnen je helpen om nieuwe perspectieven op de wereld te ontdekken: ze helpen om nieuwe dimensies in de wereld om je heen te zien, en om bewust te worden van de textuur van je eigen cultuur. Cultuur beïnvloedt je verwachtingen, interpretaties en waarden. Deze verschillende verwachtingen, interpretaties en waarden kunnen leiden tot nieuwe perspectieven en vragen - erg nuttig in de wetenschappelijke wereld. Ze leiden ook tot uitdagingen in communicatie.

In deze blogpost wil ik voorbeelden geven van hoe de verschillende verwachtingen, interpretaties en waarden het werk van studieadviseurs kan beïnvloeden met een internationale studentenpopulatie, en ideeën geven zodat we al onze studenten optimaal kunnen adviseren. (Ik ga er hier vanuit dat het niet de bedoeling is dat we Nederlandse studenten voortrekken.) Dit document is te kort om uitputtend te zijn. Het doel is om ideeën aan te reiken zodat studieadviseurs zelf vragen gaan stellen (vooral: Zou het cultureel kunnen zijn?) en verder op onderzoek uitgaan om interculturele vaardigheden te verbeteren. Naast de wetenschappelijke bronnen die ik gebruikt heb, heb ik ook andere bronnen genoemd (zie de kaders tussen de lopende tekst, bijvoorbeeld) die mij geholpen hebben om vaker de vraag te stellen: 'zou het cultureel kunnen zijn?' wanneer ik het gedrag van een student niet kan plaatsen.

Interculturele vaardigheden kunnen studieadviseurs helpen gemotiveerd te blijven bij 'lastige' studenten. Irritaties en frustraties bij jezelf of bij een student kunnen namelijk voortkomen uit cultuurverschillen die leiden tot ongelijke verwachtingen, interpretaties en waarden. Gedrag dat we als luiheid, oneerlijkheid, opstandigheid, onverschilligheid of gebrek aan verantwoordelijkheidsbesef bestempelen kan een culturele verklaring hebben, die begrijpelijk en positief is wanneer bekeken vanuit het cultureel perspectief van de ander. Heb je zo'n 'lastige' student, dan kan het voor jullie beiden waardevol zijn om de vraag te stellen 'zou het cultureel kunnen zijn?' Leiden andere verwachtingen, interpretaties en waarden tot het gedrag dat ik niet begrijp?

Contact

'Wie' kan belangrijk zijn

¹ Ik wil graag Michaela Carriere bedanken voor het delen van haar wijsheid tijdens de coaching sessies die geleid hebben tot deze post. Ze heeft ook veel inzichten gedeeld in o.a. mogelijke verklaringen bij interacties met studenten.

² Donald, 2001, p. 206.

Tijdens een gesprek met een Iraanse vriendin, hebben we het over het uitwisselen van cadeaus. Ze vertelt dat in haar cultuur, de ontvanger het cadeau minstens drie keer moet weigeren. 'Hoe weet je dan of de ontvanger het cadeau daadwerkelijk hebben wil?' 'Dat weet je niet'.

Dit gesprek heeft me een tijd verward, totdat ik de woordenschat van de taak-georiënteerd en relatie-georiënteerde culturen leerde. Voor mij (ik waardeer taak-oriëntatie), heeft communicatie als doel feiten of meningen te delen, of duidelijkheid te verschaffen. Waarom zou je iets zeggen als het niets verduidelijkt? Mijn vriendin interpreteert zo'n interactie, inclusief de ambiguïteit ervan, als een manier om haar relatie met haar gesprekspartner te versterken. Beleefdheidsnormen spelen ook een rol hierin. Verschillen in verwachtingen, interpretatie en waarden waren de oorzaak van mijn verwarring.

Voor veel Nederlanders is het niet zo relevant wie hen helpt bij het oplossen van een probleem; het gaat om de taak. Voor mensen van meer relatie-georiënteerde culturen kan vertrouwen (of tenminste bekendheid: weten wie er tegenover je zit) een voorwaarde zijn voor samenwerking. Een afspraak die niet 'effectief' voelt vanuit een Nederlands perspectief kan een waardevolle investering zijn vanuit een intercultureel perspectief wanneer het leidt tot relatieopbouw die als fundament kan dienen bij toekomstige ontmoetingen. Voor sommige studenten kan het bouwen van een relatie - vóór het stellen van een hulpvraag - noodzakelijk zijn voor toegang tot systemen die ingebouwd zijn om studiesucces en studentenwelzijn te bevorderen. Een relatie kan dus een voorwaarde zijn voor toegang tot faciliteiten.

Sommige studenten zullen niet met hun (daadwerkelijke) hulpvraag komen tijdens het eerste gesprek, maar dat gebruiken voor kennismaking. Kan het nuttig zijn om hiervoor als studieadviseur het initiatief te nemen met kennismakingsgesprekken?

'Oplossingsgericht gesprekstechnieken' is een populaire techniek binnen het Nederlandse studieadvies. Het veronderstelt een taak-oriëntatie die past bij de Nederlandse en andere Noord-Atlantische culturen, en een individualistische in plaats van collectivistische aanpak. Hoe past deze techniek in onze gereedschapskist wanneer we studenten adviseren die een relatie-oriëntatie waarderen?

Verschillende verwachtingen

Een student uit Oost-Europa maakt een afspraak na een oproep van de studieadviseur vanwege zorgen over de studievoortgang. De student reageert defensief op vragen over studievaardigheden en weerspreekt dat er problemen zijn. Na een beetje kletsen, geeft de student toe dat hij de afspraak met tegenzin heeft gemaakt. Hij verwachtte te worden aangesproken op slechte prestaties. We ontdekken samen, expliciet en vrij snel dat we verschillende verwachtingen hebben van ons gesprek. Hij is blij verrast te horen dat het doel van de afspraak was om te kijken naar verbetermogelijkheden.

Het kan eng zijn voor elke student om naar de studieadviseur te gaan wanneer er problemen spelen, of naar aanleiding van een oproep. Voor studenten van culturen die hiërarchie waarderen, kan een oproep een voorteken zijn van bestraffing en verantwoording door een

meerdere, in plaats van een aanbod van steun.³ Hoe kunnen we hier rekening mee houden in onze communicatie met studenten?

Gezichtsverlies voorkomen

Een Chinese student heeft, na een aantal oproepen te hebben genegeerd, eindelijk een afspraak met haar studieadviseur gemaakt. Na een interculturele training, beseft de studieadviseur dat de student wellicht niet onwillig tegenover hulp staat vanwege opstandigheid of onverschilligheid, maar dat de student bang is voor gezichtsverlies -dat haar sociale waardigheid (en dat van haar familie en gemeenschap) aangetast zal worden. Hij past zijn insteek hierop aan.

Voor studenten van collectivistische culturen kan een oproep naar aanleiding van studievoortgang geïnterpreteerd worden als een conflictsituatie, die strategieën om gezichtsverlies te beperken noodzakelijk maakt. Ook het doen van een verzoek (voor informatie of ondersteuning, bijvoorbeeld) kan een risico voor gezichtsverlies betekenen voor studenten (Ting-Toomey & Kurogi, 1998, p. 190). De student neemt dan wellicht stappen om gezichtsverlies te beperken voor zowel haarzelf (en daarmee haar familie en gemeenschap) als de studieadviseur in elke reactie.

Amy Tan, *The Joy Luck Club*. Filmed 1993.

Daarnaast wordt indirecte communicatie vaak gewaardeerd in culturen waar (het voorkomen van) gezichtsverlies een belangrijke rol speelt in communicatie. Tijdens een gesprek kan de student, naast het versturen van eigen indirecte communicatie, ook veel meer dan de directe communicatie van de studieadviseur in beschouwing nemen, en indirecte berichten die onbedoeld verstuurd zijn, meenemen. Als je als studieadviseur de verschillende lagen van zulke communicatie in gedachten kunt houden - of in ieder geval bewust bent van de extra interpretatielaag - kan het je helpen om te begrijpen waarom een student misschien 'ja' zegt tijdens het gesprek, maar 'nee' doet erna, of waarom een student überhaupt niet op gesprek komt (Ting-Toomey & Kurogi, 1998). Wanneer betekent 'Ik zal erover nadenken': 'ik moet over de voor- en nadelen nadenken', en wanneer betekent het: 'nee, maar ik wil jou (of mezelf) niet beschamen door dat te zeggen'?

Heb je een erg directe student waar je indirecte communicatie van had verwacht? Wellicht heeft deze student begrepen dat Nederlanders direct zijn, en is hij daarin doorgesloten. Daarnaast kan de graad van gepaste directheid (ook in Nederland) verschillen per situatie. Het is lastig om een culturele beschrijving juist te interpreteren zonder de intuïtie die je ontwikkelt door langere tijd erin te leven. Dit geldt trouwens ook voor studieadviseurs die lezen over cultuurverschillen.

Een andere mogelijkheid is dat studenten uit de informele omgangsvormen in Nederland interpreteren dat Nederland erg egalitair is, en de verborgen hiërarchie over het hoofd zien. Ook studenten van naburige culturen kunnen hier tegenaan lopen.

³ Geert Hofstede noemt de culturele dimensie waarin hiërarchie valt de 'power distance index'. Hofstede heeft vijf andere culturele dimensies gedefinieerd: individualism vs. collectivism, masculinity versus femininity, uncertainty avoidance index, long term orientation versus short term normative orientation and indulgence versus restraint (Hofstede, 1984).

Na veel besluiteloosheid, stellen twee Noord-Europese groepsleden hun docent er toch van op de hoogte dat ze de deadline voor hun eindopdracht niet zullen halen: hun groepslid uit het Midden-Oosten heeft meerdere keren beloofd actie te ondernemen, maar doet dit niet. Tijdens een één-op-één gesprek met de studieadviseur, geeft deze laatste student aan geen weet te hebben van problemen binnen de groep. Kan deze student niet meekomen in de studie, en kiest hij ervoor de situatie te vermijden in plaats van dit te zeggen om gezichtsverlies te voorkomen? Zijn zijn gebrek aan actie en zwijgen een vorm van indirecte communicatie?

Dat het niet altijd makkelijk is de vraag ‘Zou het cultureel kunnen zijn?’ te beantwoorden en onderliggende verschillen in verwachtingen, interpretaties en waarden goed te begrijpen, bleek tijdens deze casus. Uit gesprekken bleek dat zijn groepsleden een hogere norm hadden dan het cijfer waarop ze dachten af te steven en in paniek extra taken gingen verdelen. Ik werd ook gewezen op de mogelijkheid dat verschillende verwachtingen in groepswork hieraan ten grondslag hadden kunnen liggen (Michaela Carriere, personal communication 25 January 2022). Verdeel je de taken, waarna iedereen zelfstandig aan zijn deeltaak werkt, of ben je er verantwoordelijk voor dat jouw deeltaak besproken wordt tijdens groepsoverleggen, waar alle werk gedaan wordt?

Verschillende problemen, spanningen en verwachtingen

Internationale studenten kunnen te maken krijgen met problemen die Nederlandse studenten vreemd zijn. Ook problemen die bekend voorkomen kunnen extra facetten hebben vanwege cultuurverschillen, soms doordat studenten ermee te maken hebben buiten hun thuisomgeving.

Geestelijke gezondheid: Hogere nood, lager gebruik

De studieadviseur is het eerste aanspreekpunt bij problemen en fungeert vaak als eerstelijns hulp voor studenten. Toegang tot de studieadviseur kan belangrijker zijn voor internationale studenten die de Nederlandse systemen en structuren nog niet doorgronden, dan voor Nederlandse studenten, bijvoorbeeld bij geestelijke gezondheidsproblemen. Mori (2000, p. 137) heeft vastgesteld dat internationale studenten minder gebruik maken van de geestelijke gezondheidszorg, maar niet vanwege een lagere nood. Integendeel: internationale studenten ervaren juist extra stressoren. Taalkundige, academische, financiële en interpersoonlijke problemen zijn stressoren uniek voor internationale studenten.⁴ Opmerkelijk is dat Mori (2000, pp. 139-40) een tekort aan cultureel gevoelige hulpverleners noemt als waarschijnlijk de grootste factor in het onderbenutten van geestelijke gezondheidszorg en diensten. Indien er wel intercultureel sensitieve psychologen, decanen en studieadviseurs beschikbaar zijn, hoe zorg je ervoor dat deze studenten dat weten en ze kunnen benutten?

Tijdens zijn verblijf in Nederland heeft een Afrikaanse student meer Nederlandse normen wat betreft geestelijke gezondheid aangenomen. Hij heeft besloten om hulp te zoeken voor aanhoudende psychische problemen via een Westerse psycholoog en wil zijn studielast verlagen om ruimte te maken voor therapie. Dit zorgt voor wrijving met zijn familie omdat ze

⁴ Mori's onderzoek werd gedaan op universiteiten in de V.S. Maar realiseer je dat Nederlandse studenten die Engelstalige programma's volgen in Nederland ook taalkundige problemen kunnen ondervinden tijdens hun studie in hun thuisland.

niet begrijpen waarom geestelijke gezondheid studievoortgang zou kunnen beïnvloeden. En hoe kan hij überhaupt problemen hebben? Hij is veilig en er is voorzien in al zijn levensbehoeften.

Dat internationale studenten minder gebruik maken van geestelijke gezondheidszorg kan te maken hebben met cultuurverschillen wat betreft de uitgangspunten over geestelijke gezondheid, stigmatisering van geestelijke gezondheidsproblematiek, somatisatie van psychische problemen, onbekendheid met het fenomeen 'therapie', en onwetendheid over hoe toegang tot hulp te krijgen (Mori, 2000). Kirmayer, Guzder & Rousseau (2014) geven ook aan dat er cultuurverschillen zijn in hoe problemen zich uiten, in het zoeken en accepteren van hulp, en hoe tegen geestelijke gezondheid aangekeken wordt in het algemeen. Passen de aangeboden faciliteiten bij de zorg die internationale studenten nodig hebben? Is er aandacht voor de drempel die mogelijke stigmatisering - vanuit de student, of vanuit thuis - opwerpt? Wordt er in het aanbod rekening gehouden met de verschillende culturele achtergronden van de studentenpopulatie?

Systemen doorgronden

Buitenlandse studenten kunnen naar Nederland komen met verwachtingen dat de systemen en structuren zo'n beetje hetzelfde zullen zijn als thuis. Zo'n verwachting is normaal. Maar verwachtingen van de student en zijn familie komen wellicht niet overeen met de Nederlandse werkelijkheid. Het kan dan moeilijk zijn voor studenten om hun ervaringen in het Nederlandse hoger onderwijs te vertalen naar waarden en mogelijkheden die familie thuis - of die ze zelf - begrijpen. Denk aan het BSA. En als ze het systeem wel weten te interpreteren zoals wij verwachten, moeten ze zich er nog aan aanpassen, en dat adequaat proberen uit te leggen aan het thuisfront.

Wat is toelating?

Een Zuid-Koreaanse student vraagt om compassie en uitzonderingen elke keer dat hij een vak niet haalt. Dit leidt tot irritatie bij de docenten en studieadviseur. Met de vraag: 'Zou dit cultureel kunnen zijn?' ontdekt de studieadviseur dat de student - en zijn familie - verwachten dat hier, net als thuis, toelating tot de universiteit nagenoeg hetzelfde is als een garantie voor een diploma. Falen is niet een optie; iedereen haalt (uiteindelijk) een diploma omdat er compassie is.

De landelijke universitaire toelatingsexamens vergen in sommige landen waar ze afgenomen worden de grootste inspanning van het universitaire leven. Als je eenmaal door deze zware en zeer stressvolle beproeving heen bent, is een universitair diploma bijna vanzelfsprekend. De uitslag van de toelatingsexamens wordt gezien als proef van je niveau. Studenten komen wellicht aan in Nederland zonder te beseffen dat het mogelijk is om het niet te halen, in de vorm van een negatief BSA of studievertraging. Terugkeren naar huis om daar aan een andere studie te beginnen is wellicht niet een optie omdat de student ervoor gekozen heeft de toelatingsexamens over te slaan omdat hij of zij toch in het buitenland ging studeren. Soms biedt de overstap naar een HBO opleiding een oplossing; het verschil tussen een 'University of Applied Science' en 'University' is niet altijd duidelijk in het buitenland.

Madeleine Thien, *Do Not Say We Have Nothing*

Verlangen om te excelleren

Familie-eer binnen de gemeenschap en het verlangen om de familie eer toe te brengen door iets terug te doen voor alle tijd, liefde en geld dat in de student geïnvesteerd is, kan een motivatiebron zijn voor studenten van meer collectivistische culturen. Dit kan ook leiden tot schaamte indien de student niet aan de verwachtingen kan voldoen, bijvoorbeeld bij een negatief BSA of bij studievertraging. Studenten kunnen extra druk ervaren omdat ze in Nederland studeren, en niet aan een Ivy League School of Oxford. Dit kan zichtbaar worden in studenten die om een hogere studielast vragen dan de studieadviseur goorloofd vindt. De cijfercultuur in Nederland, waar een 10 haast nooit gegeven wordt, kan een extra uitdaging bieden voor studenten in het verwachtingsmanagement naar familie thuis.

Film: Crazy Rich Asians

Alweer neemt een internationale student contact op vlak voor de deadline om problemen met het studievizum te voorkomen. Hoewel er al een tijdje persoonlijke omstandigheden spelen, heeft de student dit niet (tijdig) gemeld. Hoe kun je deze studenten begeleiden door de systemen die volgens goed Nederlands gebruik ontwikkeld zijn: taak-gericht, met de verwachting dat studenten direct en helder communiceren over problemen om tot duidelijke en definitieve conclusies te komen?

We hebben structuren om studenten met problemen tegemoet te komen, maar dan moeten ze er wel gebruik van maken op een Nederlandse manier, gebaseerd op Nederlandse verwachtingen, interpretaties en normen. Nederlandse systemen zijn ontwikkeld om studenten te ondersteunen, met de verwachting dat deze studenten mondig, direct en individualistisch zijn. Als je uit een cultuur komt waar indirecte communicatie gewaardeerd wordt om harmonie te bewaren en gezichtsverlies voor jezelf en je familie te voorkomen, is het een grote stap om tijdig en duidelijk je tekortkomingen als student te melden bij de instanties die je de toegang tot je academische toekomst kunnen ontzeggen. De ironie is dat de studenten die de (Nederlandse) regelingen omtrent studieviza het meest nodig hebben, vaak het verst van de Nederlandse cultuur afstaan, en dus het het moeilijkst vinden deze structuren te doorgronden, navigeren en vertrouwen.

Conflictbeheersing

Wat als een conflict ervaren wordt, kan per cultuur verschillen. Voor sommige studenten is een conflict iets waarin agressie ervaren wordt. Voor anderen is een verstoring van de harmonie al reden om conflictbeheersingsstrategieën toe te passen: een uitnodiging voor een gesprek met de examencommissie kan een reden hiervoor zijn. Ook een antwoord op een oproep van de studieadviseur vanwege (gebrek aan) studievoortgang, of überhaupt een hulpvraag bij de studieadviseur neerleggen kan hieronder vallen.

Strategieën voor conflictbeheersing verschillen per cultuur. Hiërarchie kan de reactie van een student beïnvloeden bij de interventie van de studieadviseur. Bijvoorbeeld, studenten kunnen een onderdanige in plaats van zelf-defensieve houding aannemen wanneer ze zich inferieur voelen, of ze gebruiken verwijten en indirecte verbale vragen wanneer ze zich een hogere status toedichten (Ting-Toomey & Kurogi, 1998, pp. 195-6). Studenten die strategieën toepassen die gebruikelijk zijn voor de omgang met hiërarchie, collectivisme en gezichtsverlies

Kazuo Ishiguro, *A Pale View of the Hills*

in de thuisomgeving kunnen in de Nederlandse setting - waar directe communicatie en taak-oriëntatie gewaardeerd worden - als lui, ongeïnteresseerd of zelfs oneerlijk gezien worden. Welke strategieën kunnen studieadviseurs toepassen bij een conflict om de situatie te helpen interpreteren en de drempel voor de student te verlagen bij een toekomstige hulpvraag?

Omdat strategieën voor conflictbeheersing verschillen, kunnen studenten verschillende verwachtingen hebben van de steun die ze van de studieadviseur zullen ontvangen wanneer deze ingeschakeld wordt. In collectivistische culturen wordt een derde partij vaak betrokken om harmonie te herstellen door relaties glad te strijken en gemeenschappelijke lange termijn belangen vast te stellen. Dit kan botsen met de realiteit van het Nederlandse systeem waarin tastbare oplossingen en objectieve criteria bereikt worden en een actieplan opgesteld wordt (Ting-Toomey & Kurogi 1998, p. 198). Dit betekent dat een student naar een gesprek kan gaan met de verwachting dat partijen een gezamenlijke oplossing zullen zoeken, maar een zakelijke uitspraak ontvangt met de aanwijzing van een schuldige. Hoe kunnen we kennis van cultuurverschillen gebruiken om gevoelens van gerechtigheid en begrip te bevorderen, en escalatie vanwege cultuurverschillen te voorkomen?

Voor sommige studenten zal hun militaire dienstplicht een belangrijke rol spelen in hun studieplanning. De planning van hun dienstplicht kan met meer te maken hebben dan alleen een tussenjaar. Het kan ook te maken hebben met leeftijd, en hiermee verbonden: hiërarchie binnen het leger. Het vooruitzicht van een jongere superieur te moeten dienen omdat je studievertraging opliep kan voor stress zorgen, en de planning beïnvloeden. Buiten militaire dienst kan hiërarchie ook een rol spelen bij studievertraging. Kom je achterop te lopen ten opzichte van je leeftijdsgenoten, dan kun je ook in je carrière te maken krijgen met de frictie van het moeten dienen van een jongere leidinggevende, of een leidinggevende die eerder jouw ondergeschikte was. Kunnen we rekening houden met normen die ons vreemd zijn in onze begeleiding van internationale studenten?

Met of tegen de docent denken

Binnen het Nederlandse onderwijssysteem wordt mondigheid aangemoedigd. Voor studenten wiens enculturatie inhield dat om te leren, je moet proberen om de gedachten van de docent te doorgronden en volgen - met de docent mee te denken - kan het moeilijk zijn om de verwachting van mondigheid te interpreteren, zeker als het tegen je aangeleerde normen ingaat. De druk om je mening te geven tijdens colleges, in plaats van concentreren op het identificeren van gedachtepatronen van de docent, kan een druk worden die studiesucces en studentenwelzijn negatief beïnvloedt (Nisbett, 2003, p. 211).

In Nederland wordt van studenten verwacht dat ze zelf aan de gang gaan met de literatuur tijdens zelfstudie. Wat betekent dit en hoe doe je dat als je geleerd hebt om je professor te eren, niet tegen te spreken, en haar te vertrouwen dat ze je alle nodige informatie zal geven?

Voorbij nationale culturen

Studenten passen niet altijd in het culturele palet dat hun paspoort of geboorteplaats doet verwachten. Naast de variaties binnen elke cultuur, kunnen verschillende identiteiten ook een rol spelen; bi- en multiculturele studenten kunnen hun eigen zorgen hebben.

Een Belgische student is teruggetrokken, spijbelt bij mentor meetings en heeft slechte cijfers. Wanneer ze eindelijk een afspraak maakt met de studieadviseur voor een administratieve vraag, laat ze vallen dat, hoewel ze de Belgische nationaliteit heeft, ze opgegroeid is in China als immigrant (niet als expat). Heeft haar moeite met verbinding leggen met haar medestudenten en integratie in het Nederlandse academisch systeem te maken met een verschil in verwachtingen: anderen die van haar verwachten dat ze zich als Noord-Europeaan gedraagt, terwijl ze vaardig is in Oost-Aziatische interacties?

Een 'hidden immigrant' of verborgen immigrant, is iemand die, zoals in de casus hierboven beschreven, aan de buitenkant lijkt op mensen van de thuiscultuur, maar is opgegroeid in, en zich identificeert met, een andere cultuur. Dit kan desoriënterend en frustrerend zijn voor de persoon zelf, en voor degenen met wie ze contact heeft vanwege de veronderstellingen die beiden maken wat betreft verwachtingen, interpretaties, waarden en ervaringen.

Onder internationale studenten zijn veel studenten die in meerdere landen gewoond hebben. Pollock en Van Reken (2001, p. 19) hebben een 'Third Culture Kid (TCK)' geïdentificeerd als 'iemand die een significante deel van zijn of haar ontwikkelingsjaren heeft doorgebracht buiten de cultuur van de ouders. De TCK bouwt relaties met alle culturen, maar zonder volledige eigenaarschap van welk dan ook'. TCK's identificeren zich vaak beter met andere TCK's dan met mensen met wie ze een paspoort of adres hebben gedeeld.

Omar Nasiri, *Inside the Jihad. My Life with Al Qaeda. A Spy's Story*

Onverwachte culturele muren

Studenten die naar Nederland komen om te studeren kunnen ook voor het eerst ervaren wat het betekent om een minderheid te zijn, en de vooroordelen en discriminatie die hiermee gepaard gaan ondervinden. Wat doet het met je identiteit als je merkt dat de waardering voor je als mens die vanzelfsprekend was thuis, omslaat in wantrouwen, uitsluiting of haat?

Reni Eddo-Lodge, *Why I'm No Longer Talking to White People about Race*

Nederlandse studenten die in hun thuisland studeren kunnen ook te maken krijgen met interculturele uitdagingen in groepswork, maar ook met internationale staf. Kunnen we hen helpen door zelf te beginnen met de beweging die nodig is om cultuurverschillen te signaleren en overbruggen, en helpen oefenen met de vraag 'zou het cultureel kunnen zijn?'

Cultuur

Met alle uitdagingen die internationale studenten met zich meebrengen, zou je kunnen stellen dat ze zich simpelweg aan moeten passen aan de Nederlandse cultuur- ze hebben immers er zelf voor gekozen om naar Nederland te komen. Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Zoals Hall (1973, p. 25) duidelijk maakt in zijn vele boeken: 'culture controls behavior in deep and persisting ways, many of which are outside of awareness and therefore beyond conscious control of the individual'. Hall (1998, p. 59) heeft in verschillende boeken voorbeelden beschreven van

hoe facetten van aangeleerde, non-verbale cultuur de 'greatest distortions in understanding between peoples' veroorzaken.⁵

Cultuur bepaalt hoe we omgaan met de wereld om ons heen. Het is het veel gehoorde voorbeeld van de vis die, verzocht om water te beschrijven, vraagt: 'Wat is water?' Cultuur is het medium waarin we omgaan met de wereld. Dit maakt het vaak impliciet; je beseft niet hoe het je beïnvloedt totdat je een tegenvoorbeeld ervaart.

Dit stuk begon ik met een citaat van Merlin Donald (2001, p. 206): 'Not only does each culture teach children how to find out where to direct attention in a given situation, but it also teaches them what to remember and how to learn'. In verschillende culturen zijn verschillende stimuli van belang. Cultuur maakt gebruik van de indrukwekkende plasticiteit van het jonge menselijk brein om het te leren op welke stimuli te reageren, en hoe daarop te reageren (Donald 2001, pp. 252-300). Aanpassingen zijn mogelijk, maar niet 'on demand'. De ervaring van een hidden immigrant of TCK toont hoe sterk de invloed van vroegere culturele ervaringen blijven door het leven heen.

Het kan ongemakkelijk en desoriënterend zijn te ontdekken dat wat 'hoort' niet vaststaat, en dat er alternatieven zijn. Dit is niet alleen moeilijk voor de studieadviseur die na gaat denken over cultuurverschillen binnen de internationale studentenpopulatie, maar ook voor de student, nieuw in Nederland, die daar constant mee geconfronteerd wordt. Internationale studenten zijn niet alleen bezig met de overgang naar universiteit en het halen van vakken, maar ook de overgang naar het leven (en communicatie) in Nederland, maar dan zonder de optie om gebruik te maken van hun vertrouwde netwerk hierin, en de kennis die daarin ligt.

Eisen dat studenten zich onmiddellijk de Nederlandse cultuur aannemen om zo in bestaande structuren en systemen te passen lost de problemen die internationale studenten ervaren niet op, maar vergroot ze. Het bewerkstelligt vervreemding en bouwt een muur die toegang tot faciliteiten beperkt. Cultuurverschillen accepteren - dat verschillende mensen verschillende verwachtingen, interpretaties en normen hebben in dezelfde situatie - is belangrijk om alle studenten te kunnen helpen bij de problemen waar ze tegenaan lopen tijdens hun studie. Als iemand zich ongemakkelijk moet voelen en zich in moet spannen vanwege cultuurverschillen, laat het dan de studieadviseur zijn, die veilig in de eigen omgeving zit, in plaats van de student die met vallen en opstaan moet leren vanuit een kwetsbare positie.

Een post zoals dit kan slechts een paar voorbeelden geven van verschillen in verwachtingen, interpretaties en normen in het studieadvies voor een internationale studentenpopulatie. Een intercultural competences training is een héél goed begin om hierin te groeien. Dit kan je inlevingsvermogen vergroten, en je een betere studieadviseur maken: het UFO-profiel noemt inlevingsvermogen immers als een kerneigenschap van de studieadviseur. Wellicht leidt dit document tot het aangaan van leerzame gesprekken met internationale collega's. Ze kunnen een goede bron zijn om ideeën te krijgen van waar je tegenaan kunt lopen als je nieuw bent in de

⁵ Zie bijvoorbeeld *The silent language* (New York 1973), *Beyond culture* (New York 1976) and *The hidden dimension* (New York 1969).

Nederlandse cultuur, qua verwachtingen, misvattingen en de onvanzelfsprekendheid van Nederlandse systemen en structuren.

Deze post is niet een declaratie van mijn bekwaamheid in interculturele communicatie - zeker niet. Regelmatig bedenk ik (soms weken) na een gesprek signalen en mogelijke verschillen in verwachting, interpretatie en normen die ik over het hoofd heb gezien. Dit document is een declaratie van mijn voornemen om de vraag 'zou het cultureel kunnen zijn?' te blijven stellen wanneer ik gefrustreerd, boos of oordelend ben tegen een student of collega. Ik hoop dat het voor jou een uitnodiging is om hetzelfde te doen.

Jennifer Smit-Hobbs, MA
Studieadviseur
Faculty of Science and Engineering
Rijksuniversiteit Groningen
j.m.smit-hobbs@rug.nl

Literatuur

Chu, J.M. (Director). (2018). *Crazy Rich Asians* [Film]. SK Global, Starlight Culture, Color Force, Ivanhoe Pictures and Electric Somewhere.

Donald, M. (2001). *A mind so rare: The evolution of human consciousness*. New York: W.W. Norton & Company.

Eddo-Lodge, R. (2018). *Why I'm No Longer Talking to White People about Race*. London: Bloomsbury Publishing.

Hall, E.T. (1998). The power of hidden differences. In Milton J. Bennet (Ed.), *Basic Concepts of Intercultural Communication* (pp. 53-67). Yarmouth, Maine: Intercultural Press.

Hall, E.T. (1973). *The silent language*. New York: Anchor Books.

Hall, E.T. (1976). *Beyond culture*. New York: Anchor Books.

Hall, E.T. (1969). *The hidden dimension*. New York: Doubleday.

Hofstede, G. (1984). Cultural Dimensions In Management And Planning. *Asia Pacific Journal of Management*, 2, 18-99.

Ishiguro, K. (1983). *A Pale View of the Hills*. Harmondsworth, etc.: Penguin.

Mori, S. (2000). Addressing the mental health concerns of international students. *Journal of Counseling & Development*, 78, 137-144. doi: 10.1002/j.1556-6676.2000.tb02571.x.

Nasiri, O. (2006). *Inside the Jihad. My Life with Al Qaeda. A Spy's Story*. New York: Basic books/The Perseus Books Group.

Nisbett, R.E. (2003). *The geography of thought: How Asians and Westerners think differently ... and why*. New York etc.: Free Press.

Pollock, D.C. & Van Reken, R.E. (2001). *Third culture kids: The experience of growing up among worlds*. Yarmouth, Me: Intercultural Press.

Tan, A. (1989). *The Joy Luck Club*. New York: Putnam's.

Thien, M. (2016). *Do Not Say We Have Nothing*. London: Granta.

Ting-Toomey, S. & Kurogi, A. (1998). Facework competence in intercultural conflict: an updated face-negotiation theory. *International Journal of Intercultural Relations* 22,187–225. doi: [10.1016/S0147-1767\(98\)00004-2](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(98)00004-2).

VSNU UFO (n.d.). Competences Studieadviseur. Retrieved from <https://fws.e-office.com/vsnu/fws.nsf/wwwCompetenceSelect?openform&docid=B3D5304CA0F51D40C125880E003859E5&user=erug&language=EN>.